

Osud zařadil Františka Moravce ke generaci našich dědů a otců, kteří jsou a budou obdivováni i zatracováni za své činy a rozhodnutí, jež učinili v nejlepší víře, že je žádá doba i prospěch národa a státu. František Moravec nepatřil k těm, kdož šli s proudem okolí a času, nýbrž k oně skupině osobností československého státu, která se pokoušela jeho osudy zvládnout a usměnit tam, kde předpokládala jeho větší bezpečnost, vnitřní stabilitu a prosperitu, aniž by opouštěla hodnoty a ideály demokratické společnosti.

Jiří Šolc, Ve službách prezidenta, Vyšehrad 1994. [1]

* 23. 7. 1895 Čáslav
+ 26. 7. 1966 Washington

Jeho jméno patří snad k nejznámějším důstojníkům první republiky. Také jako jeden z mála předválečných důstojníků připravoval své paměti – Špion, jemuž nevěřili. [2] „Arcišpión“, jak o něm s nadsázkou mluvil Jan Masaryk, od konce dvacátých let pracoval v československé vojenské zpravodajské službě, a to až do jara 1945, kdy byl z politických důvodů, respektive na nátlak komunistů ministrem národní obrany Ludvíkem Svobodou odvolán z funkce ...

Byl nejstarším synem z deseti dětí městského úředníka Aloise Moravce. S výborným prospěchem absolvoval místní gymnázium a v roce 1913 začal studovat moderní filologii (latinu a franštinu) na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Náležel ke generaci, jejíž další osudy poznamenala první světová válka. Po třech semestrech studia musel nastoupit vojenskou službu v rakousko-uherské armádě u zeměbranceckého pluku 12. Když ukončil důstojnickou školu stal se velitelem čety. Zúčastnil se potom bojů na východní frontě v prostoru Krakova i krvavé bitvy u ruské Rawy. Se svojí četou 13. ledna 1916 přešel do ruského zajetí a již v březnu se hlásil do I. srbské dobrovolnické divize, jež se začala organizovat Oděse. V jejích řadách bojoval na rumunské frontě v Transylvánii a u Dobrudže, kde byl zraněn (prostřelený kotník). Po vyléčení odjel s transportem československých legionářů do Francie, kde opět zastával funkci velitele čety, nejdříve u 22. a později u 21. pěšího pluku francouzských legií. Tehdy se zúčastnil bojů u Saint Maixant a Mulhouse. Po absolvování kurzu velitelů čet v Saint Maixent byl přemístěn k 35. pěšímu pluku československých legií v Itálii; tehdy bojoval i u Piavy a Tagliamonta.

Již v listopadu 1918 přijel v hodnosti kapitána do Československa a okamžitě byl v rámci své jednotky vyslán na Slovensko napadené maďarskými jednotkami Bély Kuna. Podobně jako řada legionářských důstojníků se rozhodl pro vojenskou službu a tak zůstal u „svého“ pětatřicátého pěšího pluku s posádkou v Plzni. Postupně zastával funkce velitele roty, plukovního pobočníka a když v červnu 1928 ukončil studia na Vysoké škole válečné v Praze byl

jako major generálního štábu ustanoven přednostou zpravodajského a operačního oddělení 2. pěší divize v Plzni. Za ne příliš jasných okolností se Moravec dostal koncem roku 1929 na funkci přednosty 2. oddělení k zemskému vojenskému velitelství Praha.

Někdy v této době měl hlásit své podezření, že podnáčelník hlavního štábu československé branné moci generál Lev Prchala je agentem pracujícím pro Německo. *„Byl z toho poprask. Bylo logicky rozhodnuto, že bude nejlepší, když celá akce bude vzata na „krátkou oprat“ , a proto byl Moravec přemístěn od Zemského vojenského velitelství Praha k hlavnímu štábu, aby mohlo vše probíhat co nejtajněji a nejtišeji. Časem se zjistilo, že tím agentem nebyl Prchala, ale truhlářský dělník...“* [3] Ale to již byl podplukovník Moravec ustanoven přednostou skupiny B a zástupcem přednosty 2. oddělení hlavního štábu.

Generál František Tichý, který s menšími přestávkami pracoval s Moravcem v letech 1932-1941 ve svých vzpomínkách k tomu poznamenává: *„Jeho povaha – „dvě rušících se disonančních tónů“ – na jedné straně mnoho velkých kladů a na straně druhé velké záporny. Vzdělaný, inteligentní, výborný organizátor, výborný zpravodajsky, neobyčejně pracovitý a schopný, nadaný, bystrý. Byl však chorobně ješitný, otázky prestižní převyšovaly vše ostatní, arogantní, mnohdy obhroublý, rodilý intrikán. Jednou se sám o sobě vyjádřil v mé přítomnosti, že je šedou eminencí.“*

Toto ne příliš lichotivé hodnocení potvrzuje prezidentův kancléř dr. Jaromír Smutný, [4] neboť ve svém záznamu ze 17. dubna 1940 mimo jiné uvedl: *„Moravec mně držel velkou přednášku, že je v Anglii 1. zástupcem vojenské správy u dr. Beneše, 2. vrchním velitelem, 3. šéfem své skupiny. Tedy, že všechno vojenské, co přichází k dr. Benešovi, musí vidět ... Měl jsem dnes z Moravce špatný dojem a když mi pak v druhé části řeči řekl, že prý ho musím lidsky pochopit, že to chce vědět, tak jsem mu řekl rovnou, že mu vidím až do žaludku, jak bojuje o svou pozici vůči Paříži (Československý národní výbor, pozn. aut.) a že může být jist, že mu pomůžu z toho důvodu, že vím, že je ze 150 % oddán Benešovi a že dle toho postupuje. Tak jako druzí Čechoslováci dělá to Moravec více z taktiky nežli z přesvědčení, ale je tak chytrý, že ví, že to s Benešem je cennější než proti němu. Nadává na Ingra a všechno mu donáší – tak to dělá se všemi. Jsem vůči němu málo uzavřený, donáší všechno a všude, proti každému si dělá materiál, nafukuje všechno...“* [5]

Ale vraťme se do třicátých let, kdy situace Československa nebyla právě nejjednodušší, a tím spíše mohlo československé zpravodajství počítat s nebyvalými prostředky. Moravec toho využil, promyšleně a dobře je reorganizoval, a tak přivedl československou zpravodajskou službu opravdu na vysokou úroveň. V této době jeho oddělení také navazuje spolupráci s nositelem zlatého odznaku NSDAP a pracovníkem Canarisova abwehru Paulem Thümmlem, který pro Čechoslováky pracoval pod označením A-54. Podle Moravcova názoru *„byl nejlepším vyzvědačem druhé světové války“*, avšak jeho zprávy, nebyly v řadě závažných bodů správné. Z toho, co je prozatím známé, vysvětluje také, že Thümmel byl v každém případě člověk bez zbytečných morálních skrupulí a ke spolupráci s československými vojenskými zpravodajci nebyl motivován žádným přesvědčeným protinacistickým postojem, jak se občas v literatuře naznačuje. Jak vysokou dvojí hru tento agent-dublér hrál, nelze prozatím s konečnou platností zodpovědět. V každém případě náležel k nejlépe placeným agentům tehdejší československé vojenské zpravodajské služby.

Také známý odlet Moravcovy jedenáctky do Velké Británie v předvečer nacistické okupace českých zemí vyvolává řadu otázek (viz příloha). Vzhledem k tomu, že akce musela být provedena v podmínkách nejvyššího utajení a počet evakuovaných osob byl omezen kapacitou

letounu, bylo to 11 důstojníků. Klíč pro jejich volbu stanovil Moravec sám a byl jednoduchý: pryč musí všichni, kteří znají agenta A-54. [6]. Generál Heliodor Píka po válce vzpomínal, že 14. března měl „prudkou kontroverzi s plukovníkem Moravcem před několika důstojníky operačního oddělení hlavního štábu. Tehdy jsem dokazoval, že je nutno se bránit, abychom probudili svědomí světa, že jinak bychom nesahali ani po kotníky Habešanům, kteří se dovedli bránit, že je třeba donutit vládu, aby ultimativní požadavky Německa byly odmítnuty. Plukovník Moravec se mi jen vysmíval, ačkoliv byl přesně informován, neřekl nic o skutečném stavu věcí, avšak dodal: „Zítřka tady budou Němci a Gajdova vláda a tebe pověsí na náměstí. Mne však nedostanou. Až půjdou do mé kanceláře, tak se zastřelím.“ Na to jsem mu odpověděl, že to by byla zbabělost, že by dříve musel zabít aspoň 10 Němců, než by se zastřelil.“ [7]

„Pozůstalí“, jak je ve svých pamětech výstižně nazval plukovník František Fárek, obviňovali Moravce zejména z toho, že řádně nepředal agendu svému zástupci, nevydal pokyny k likvidaci oddělení, a také pátracích středisek a předsunutých zpravodajských ústředí, nepamatoval ani na budoucí spolupráci zahraničního a domácího odboje atd. „Škody, které tím vznikly,“ vzpomínal Fárek v pamětech vydaných uprostřed normalizace v r. 1975, kdy veškeré zmínky o Moravcovi byly téměř vždy provázeny odsudkem, „jsme později s vypětím všech sil nahrazovali a určitým ztrátám jsme zabránit nemohli ...“ [8] Toho také po válce, již v r. 1945, použili komunisté, především pak z vojenského obranného zpravodajství (OBZ), ve snaze trvale odstranit generála Moravce z armády.

Krátce po svém příletu do Londýna plukovník Moravec informoval dr. Edvarda Beneše, který tehdy působil jako profesor sociologie na univerzitě v Chicagu o svém příjezdu, a zároveň prohlásil, že on i jeho spolupracovníci jsou mu k dispozici jako logickému veliteli budoucího osvobozovacího hnutí. Dr. Beneš odpověděl obratem a vyjádřil své veliké uspokojení, že se zpravodajcům podařilo včas uniknout, a oznámil, že v červenci přijede do Londýna.

Ve svých poválečných „Pamětech“ také konstatoval, „že naše zpravodajská služba vedená tehdy pod odpovědností generála Sergeje Ingra plukovníkem Moravcem, byla v prvním období válečném přímo prvořadá. Měla v republice a v Německu ještě z doby první republiky skvělou síť zpravodajských agentů. Měl je přímo v řadách německých vojáků, a zejména mezi protinacistickými Němci. Tím způsobem jsme dostávali až do roku 1942 (až do čistky po zastřelení R. Heydricha) z Německa – a přímo z kruhů německého generálního štábu – zprávy, jimiž jsme Angličany přímo udivovali a které pro naše vedení odbojové v zahraničí měly nesmírnou cenu. Zdůrazňuji to podle skutečné pravdy a podle své povinnosti.“ [9]

Plukovník Moravec byl k 1. září 1944 ustanoven podnáčelníkem štábu pro vybudování brané moci (ŠVBM), jenž byl dnem 19. září 1944 reorganizován na Hlavní velitelství branné moci v čele s generálem Sergejem Ingrem. K 28. říjnu 1944 byl prezidentem republiky ještě jmenován brigádním generálem (s účinností a pořadím od 20. srpna 1944), avšak to se již pomalu blížil zenit jeho vojenské kariéry v československé armádě.

Po návratu z Anglie gen. Moravec nebyl přijat ministrem národní obrany, jak by se zřejmě slušelo a odpovídalo jeho hodnosti a zásluhám, ba naopak, právě tyto zásluhy byly zpochybňovány. Dozvěděl se, že se armáda reorganizuje, není jasno o její budoucí podobě a dislokaci a že prý kolem jeho osoby jsou nevyjasněné problémy z let předválečných i z doby odboje. Bude prozatímně zařazen do pomocného úřadu MNO a poslán na dovolenou až do odvolání.

Když byl do Prahy letecky přepraven londýnský archiv zpravodajského odboru, Reicinovo OBZ jej odvezlo do budovy Hlavního štábu v Dejvicích a písemností se okamžitě zmocnilo. Politický zájem OBZ stál v pozadí vyhledávacího řízení, které proti gen. Moravcovi zahájil

polní prokurátor 1. čs. armádního sboru. [10] Boj o získání kontroly nad voj. zpravodajstvím začal.

Gen. Moravec se podobně jako generálové Ingr a Neumann dozvěděl až z rozhlasu (duben 1945), že byl rozhodnutím ministra národní obrany L. Svobody, respektive tzv. košické vlády, přeložen do výslužby! Návrat do osvobozené vlasti mu byl umožněn teprve 5. června 1945 a krátce poté podalo ministerstvo národní obrany na několik generálů a vyšších důstojníků, mezi nimi právě i na generála Moravce, polnímu prokurátoru u 1. čs. armády v Praze trestní oznámení pro podezření, „že v době před 15. březnem 1939, kdy zaujímalí vedoucí místa v MNO a ve složkách jemu podřízených a dověděli se o zamýšlené okupaci našeho území německou armádou, nepostarali se včas o zničení různého zpravodajského materiálu, který se pak dostal do rukou německých orgánů, při čemž následkem vyžazení zpravodajských opatření bylo perzekucí gestapem postiženo asi 630 důstojníků a větší počet civilních osob, z nichž mnozí byli popraveni, jiní umučeni, tedy hrubou nedbalostí způsobili, že skutečnosti a opatření, jež mají zůstatí utajeny pro ochranu republiky, staly se známými cizí moci, ačkoliv podle svého veřejného postavení byli povinni zachovat je v tajnosti.“ [11]

Vojenský prokurátor v Praze však rozhodnutím z 2. dubna 1946 trestní oznámení na všechny obviněné odložil, neboť „tito obvinění se sice rozhodli k zásahům kromobyčejné povahy, jichž situace tehdejší od nich jako zodpovědných orgánů vyžadovala, vesměs však v posledních okamžicích chaotické situace, kdy řádná kontrola, zda to, co ještě se v zájmu utajení podniká, je prováděno dokonale, se všem obviněným vymkla zřejmě z rukou. A právě v onom nevhodném zásahu obviněných dlužno spatřovati provinění, jež důvodně mělo následky shora naznačené. Poněvadž pak jde o zavinění zřejmě hrubou nedbalostí způsobené, naplňuje jednání obviněných skutkovou podstatu pouhého přečinu podle § 6:4 zákona č. 50/1926 Sb. z. a n., jehož trestnost zanikla promlčením vzhledem k tomu, že přečiny se promlčují ve lhůtě nejdéle jednoho roku, při čemž okolnost, že by obvinění měli z činu nějaký prospěch zůstává mimo pochybnost.“ [12]

Po tomto rozhodnutí vojenského prokurátora však generál Ludvík Svoboda nařídil zavést před kárným výborem ministerstva národní obrany řízení proti generálu Moravcovi pro stejná obvinění, které doplnil náčelník 5. oddělení hlavního štábu podplukovník Bedřich Reicin o odborný posudek, v jehož závěru konstatoval: „S hlediska odborného lze v jednání generála Františka Moravce spatřovati vyhnutí se zodpovědnosti a v dané situaci, jež se historicky jeví bojovou – bezhlavý útěk z bojového stanoviště“. [13]

Nicméně z dochovaného zápisu přednosty Vojenské kanceláře prezidenta republiky generála Antonína Hasala vyplývá, že ve hře byly věci naprosto jiné. „... pan prezident republiky dotkl se věci kárného řízení generála Moravce. Generál Moravec podal žádost o zastavení řízení cestou milosti. Žádost vojenská kancelář poslala MNO. Pan prezident republiky chápe, že věc byla politicky řešena. Generál Svoboda, ministr národní obrany, vysvětluje, že věc Moravcova skutečně pro něho byla politická. Kárné řízení bylo nařízeno podle usnesení předsednictva vlády. Proto pokládal ministr za svou povinnost o výsledku řízení informovati pana předsedu vlády (tj. Klementa Gottwalda, pozn. aut.), který rozhodl, aby věc byla dána odvolacímu kárnému výboru. Pan prezident poznamenal, že věc je více stranickou otázkou. Je třeba však říci vše otevřeně ...“ [14]

Výslechem svědků i samotného gen. Moravce bylo prokázáno, že vinu nelze přisuzovat jemu. Odpovědnost nesli příslušní velitelé, jejichž povinností bylo spálit dokumentaci hned po mobilizaci, případně ihned, jakmile se 15. března dověděli, že je země obsazována německým vojskem. Taková opatření patří k elementárním povinnostem a v krajním případě musí

být vždy vykonána, aniž by byly vydány další a zvláštní rozkazy. Gen. Moravec obhájil svůj postup ze 14. března 1939, když prokázal, že tehdy nejednal svévolně, nýbrž se souhlasem svých představených, které informoval o svém úmyslu opustit ČR a ze zahraničí vést boj proti Německu a dostal od nich k takovému kroku souhlas. [15]

Kárné řízení bylo nakonec zastaveno a generál Moravec byl 1. prosince 1947 ustanoven zatímním velitelem 14. dělostřelecké divize v Mladé Boleslavi, ale ne nadlouho, neboť hned v prvních dnech po „vítězném“ únoru 1948 je „za účelem vyšších zájmů státu“ propuštěn z činné služby.

Od jisté perzekuce se uchránil 29. března 1948, když se mu zdařil jeho odchod do třetího exilu; tentokrát v americké zóně v Německu. Odtud odejel do Londýna, ale krátce poté se zapojil se do zpravodajské činnosti organizace amerického plukovníka Charlese Katka, [16] působící tehdy na území Spolkové republiky Německo. Plně vsadil na spolupráci s USA, které ohodnotil jako vedoucí sílu západního světa, s největšími zpravodajskými možnostmi. V r. 1949 gen. Moravec zahájil s americkou podporou intenzivní zpravodajskou činnost, zaměřenou k destabilizaci režimu v tehdejší ČSR. Podstatou a hlavní náplní činnosti byla snaha zpravodajsky zmapovat dění a vývoj v Československu s důrazem na opoziční a odstředivé proudy ve veřejném, politickém a kulturním životě státu, v neposlední řadě též na vojenské aspekty. Do ČSR byli vysíláni speciálně vyškolení dobrovolníci, kteří sem dopravovali pokyny, rádiové stanice, vytvářeli sítě z důvěryhodných jednotlivců a skupin. Štáb zpravodajské organizace gen. Moravce sídlil převážně v Bensheimu, zaštitěn oficiálně americkou vojenskou institucí American Office (of) Boston. F. Moravec používal krycí jméno Arnold, ale svoji totožnost příliš neskrýval. Zůstal věren svým zvykostem z doby války, v zálibách, oblékání i principech styku s dobrovolníky. Když posílal své lidi do akce, vystupoval jako voják, netajil se svým jménem ani hodností. Byl jí též oslovován a titulován svým okolím. Udržel si své odměřené a vojenské chování a byl převážně respektován všemi, se kterými přicházel do styku. [17]

V roce 1962 odjel do USA, kde pracoval jako odborný poradce ministerstva obrany, respektive americké vojenské rozvědky ve Washingtonu.

V Československu mu byla již v létě 1948 rozhodnutím ministra národní obrany odňata jak vojenská hodnost, tak i československá vyznamenání, jež získal v boji za svobodu své vlasti v prvním i druhém zahraničním odboji. [18] Ta mu byla vrácena až rozkazem prezidenta Václava Havla v roce 1990 a o rok později byl vyznamenán in memoriam Řádem M. R. Štefánika.

Na jeho osobnost a odkaz se zejména v české armádě nezapomnělo. Mimo jiné, u příležitosti oslav 54. výročí ukončení druhé světové války byl propůjčen čestný historický název „Generála Moravce“ 6. speciální brigádě, dnes 601. skupina speciálních sil. Také Vojenské zpravodajství při uvědomění si svých tradic zřídilo v roce 2006 pamětní

odznak nesoucí právě jeho jméno k ocenění výjimečných výsledků a iniciativy vojáků a občanských zaměstnanců při plnění a zabezpečování úkolů, včetně občanů ČR i cizích státních příslušníků za významnou spolupráci s VZ.

PhDr. Zdeněk Vališ

Příloha:

Plukovník František Moravec odletěl společně s dalšími deseti zpravodajskými důstojníky v předvečer nacistické okupace českých zemí do Velké Británie, aby pokračoval v boji na „tiché“ frontě. Při příležitosti prvního výročí Moravec dne 15. března 1940 na vzpomínkovém večírku v hotelu Vandyke na Cromwell Road vysvětloval důvody svého rozhodnutí [19] následovně:

„Dnes je výročí přiletu naší skupiny do Londýna. Není to vzpomínka radostná, neboť nám připomíná den, kdy naše země upadla do takové politické, kulturní, sociální a hospodářské beznaděje, jaké dosud dějiny našeho národa vůbec neznají.

Jestliže jsem nicméně dal podnět k dnešní schůzce, na níž berou účast naši angličtí přátelé a naši českoslovenští kamarádi, kteří se našeho podniku přímo nezúčastnili, je to proto, že jsem chtěl několika konkrétními vzpomínkami osvětliti okolnosti, důvody a účel našeho rozhodnutí odejít dne 14. března r. 1939 večer z Prahy, v předvečer dne, kdy závěrečný akt naší státní tragédie měl být dovršen. Jsem nad jiné kvalifikován analyzovati události té doby z tohoto hlediska autenticky, neboť s ohledem na moji tehdejší funkci, činnost a vztahy, leželo rozhodnutí jen na mých bedrech. Věřte mi, že toto rozhodování za tak mimořádných okolností nebylo věru lehké. Nemohu zde samozřejmě mluvit o všech věcech, neboť mnohé jsou povahy tajné a zakládají skutkovou podstatu úředního tajemství.

Především nutno podotknout, že zásadní rozhodnutí odejít z domova v případě německé invase učinil jsem vnitřně a sám pro sebe již dávno před 14. březnem t.j. krátce po provedení politického rozhodnutí mnichovského. Viděl jsem, že ztráta historických hranic a území pro státní a hospodářský život nepostradatelných, učinila z naší republiky torso neschopné existence a zbavené odolnosti proti věrolomnému, mocnému a drsnému sousedu, jehož politická doktrína jej přímo nutila podmanit si malý národ, vojensky oslabený. Naprostá mezinárodní izolovanost naší druhé republiky dovršovala zoufalou situaci, jejíž tragické dozrání bylo jen otázkou času.

Nedovedl jsem si představit, celá moje přirozenost se tomu vypírala, že bych mohl čekat na příchod nenáviděného podmanitele a dívat se, jak se zmocňuje všeho, co jsem spolu s ostatními pomáhal budovat a což pro nás všechny znamenalo celé životní dílo, nemohl jsem si představit, že bych mohl čekat na příchod vítězného protivníka v místnosti, z níž jsem řídil a po několik let se svými spolupracovníky bojoval proti němu dramatický a nelítostný boj už v dobách, kdy celý národ i se svými představiteli žil v klamných ilusích a v mírové idyle. Po stránce citové byla tato myšlenka nepředstavitelná i nesnesitelná tím spíše, že umírání, které mně a moje nejbližší spolupracovníky nepochybně očekávalo, bylo by bývalo mučednictvím bez jakéhokoli prospěchu pro zemi a národ.

Ovládla mne myšlenka nevzdat se boje, pokračovat v něm za všech okolností a do posledních možností. Přenést organismus čs. tajné služby, který jsem vybudoval, kamkoliv mimo hranice obsazeného domova a pracovat dále. Uskutečnění této myšlenky bylo možné i vhodné

z důvodů politických i věcně praktických. Mezinárodní politické perspektivy dávaly tušiti, že germánská expanse vynutí si v dohledné, snad velmi blízké, době reakci interesovaných mocností a že dojde k válce, v níž se bude znovu podruhé v jednom století a snad definitivně rozhodovat o osudu čs. národa. Myšlenka účastnit se tohoto boje, účastnit se aktivně a účinně byla nasnadě, chcete-li snad předtucha nové zahraniční akce československé.

Praktické možnosti rovněž dávaly dosti předpokladů, že se budeme moci v očekávaném protinacistickém boji důstojně a účinně uplatnit. Odborný stav naší služby byl mezinárodně renomovaný. Naše styky získaly nám mnoho dobrých přátel v cizině a naše organizace byla v našich rukou kvalitním nástrojem, který se mohl uplatnit nejenom v úzkém rámci československém, nýbrž i na poli mezinárodním. Bylo by bývalo neodpustitelnou chybou nechat úplně zaniknout aparát tak pracně vybudovaný a úspěšný a nepoužít ho novu a třeba na jiném místě v boji o život národa.

Vidíte z těchto letmo načrtnutých úvah, jak přirozeně, spontánně a přímočaře došel jsem tehdy – a znovu opakuji už dlouho před 15. březnem – k závěru, nepodávat se, nečekat, nýbrž pokračovat nesmiřitelně a za všech okolností.

Principiální rozhodnutí bylo učiněno tedy poměrně hladce. Zbývalo provedení po stránce technické, osobní, časové a prostorové.

Nebudu, nechci a nemohu zde líčiti události předcházející 15. březnu. Nebudu vypravovat o tom, jak sám a nejbližší moji spolupracovníci jsme viděli z blízka a s hledisk ostatním občanům nedostupným, pokračující rozpad našeho státu, nebudu říkat nic o tom, v jakých zoufalých poměrech zastihly nás nejprve neklamné příznaky a pak bezpečné a přesné zprávy o tom, že 15. březen bude dnem, kdy začne hrozná Kalvárie našeho národa. Nebudu nic mluvit o vůdčích našich osobnostech, které měly za těchto událostí rozhodovat, nebudu pronášet kritiku rozhodování, ani nedostatku rozhodnosti. Nebudu mluvit ani o technických a materiálních přípravách našeho odchodu, z nichž každá byla v tehdejší situaci těžkým problémem. Chci Vám jen říci několik slov o tom, jaká rozhodnutí jsem musel v posledních dnech našeho pobytu ve vlasti učinit, aby mohlo dojít k uskutečnění rozhodnutí a úmyslu, který jsem dříve načrtl.

V prvé řadě bylo nutno rozhodnouti koho vzít s sebou. Počet osob byl přesně omezen počtem sedadel v letadle. Podotýkám, že se vůbec nepoložila otázka společného odchodu s rodinami. Říkám to ne proto, abych zde snad zbytečně manifestoval naši vojenskou drsnost a samozřejmost, s níž jsme zvykli dávat přednost služebním záležitostem před věcmi rodinnými a osobními, říkám to ne proto, že bych chtěl nadměrně vytyčovat naši nevšímavost k rodinám, které skutečně a nezbytně byly námi zanedbávány v posledních letech úměrně tomu, čím více nás pohlcovala naše služba. Uvádím to jen proto, abych ukázal, jak silná byla myšlenka další činnosti, že přehlušovala a musela přehlušit starost o všechno jiné i o to, co nám bylo a muselo býti po věcech služebních nejbližší a nejdražší. Rodiny musely ustoupit a mně nezbyvá než poděkovat všem jejich příslušnicím za klid, samozřejmost a odevzdání, s jakými přijali tuto skutečnost, která obě strany, zejména však je, vedla vstříc osudu velmi nejistému.

Mnohem obtížnější a tragičtější otázkou bylo, koho vzít s sebou ze spolupracovníků. Neboť i těch a mně stejně drahých bylo mnohem více, než kolik mohlo přicházet v úvahu. Jen zřídka bývá představený postaven před nevyhnutelnou nutností takové bolestného rozhodování. Bylo nutno bez ohledu na jakékoliv osobní a citové vztahy řídit se jen důvody věcnými a praktickými. Kritéria pro tyto důvody byla jednak v uplynulé, jednak do budoucna předpokládané činnosti

mých spolupracovníků. Beru plnou zodpovědnost za svoje rozhodnutí v tomto ohledu i nyní, třebaš vím, že u mnohých z těch, kteří tam zůstali, byl snad vybuzen pocit hořkosti a utrpěné křivdy. Většina z nich sedí v žalářích, někteří jsou mrtvi.

Otázka, kam odejít byla vyřešena poměrně hladce a dnes mohu říci šťastně. Rozhodl jsem se jít do Anglie. Při tomto rozhodování hrály sice hlavní roli nejpříznivější předpoklady pro naši budoucí činnost, spolurozhodovaly však i úvahy politické a mimořádný zájem našich anglických přátel. Dnes už to víme, tehdy však bylo možno jen si přát a předpokládat, že noblesní anglický národ povstane v dohledné době proti nebezpečí Nacizmu, že to bude Anglie, která bude politickým a vojenským těžištěm očekávaného velkého zápolení a že zásady anglické politiky si určitě vynutí za jeden z válečných cílů osvobození našeho národa. Vývoj událostí dal nám plně za pravdu. Naše činnost v Anglii má z tohoto hlediska nemalý význam v rámci našeho boje za osvobození.

Jen stručně se zmíním o tom, že jsme doma stáli na svých místech až do posledního okamžiku, že jsme pro dobu svého odletu stanovili kriticky nejzazší mez, kdy už události se daly do pohybu a nedalo se nic jiného dělat. Učiním jen stručnou zmínku o tom, že i po formální stránce naší cestě z republiky dal jsem charakter úřední a služební, ohlásiv svým představeným svoje rozhodnutí a způsob jeho provedení. Přijdu hned k závěru, t.j. vysvětlím proč v tento den mluvím tak obšírně o našem počínu dne 14. března 1939. Nechci a nechtěl bych v nikom z Vás vzbuzovat dojem, že reklamuji pro náš postup více důležitosti, než ji snad má. Jeho ohodnocení patří budoucnosti. Je však jedna pravda, o níž nemůže být sporu. Náš odchod z domova byl typicky revolučním činem, připraveným předem uváženým ve svých příčinách, následcích, cílech a byl to v údobí tohoto našeho druhého odboje první revoluční čin, neboť všechno ostatní přišlo později. Nemohu při této příležitosti nevzpomenout našich lidí doma. Národ doma trpí, čeká a doufá. 15. března 1939 je pro nás druhou Bílou horou. Propast, do které byl náš národ stržen, je ve srovnání s tehdejší naší národní katastrofou o to hlubší, oč výše stál náš národ před rokem v ohledu politickém, hospodářském, sociálním a kulturním. Události, jichž výročí dnes vzpomínáme, byly předehrou gigantického konfliktu, jehož svědky a účastníky dnes jsme. Naše záležitosti nejsou dnes jen v našich rukou, nýbrž budou o nich spolurozhodovat Anglie a Francie, jichž představy o svobodě a demokracii jsou totožné s našimi. Proto věříme, že náš osud je v dobrých rukou a že spravedlivá věc naše, společně se spravedlivou věcí spojenců, zvítězí.“

Poznámky a literatura:

- [1] Jiří ŠOLC. *Ve službách prezidenta*. Praha: Vyšehrad, 1994, str. 5, ISBN 80-7021-115-6.
- [2] MORAVEC František. *Špion jemuž nevěřili*, Praha: Rozmluvy, 1990. Konečnou redakci paměti provedla jeho dcera Hana Disherová-Moravcová, což poněkud poznamenalo jejich vypovídací hodnotu.
- [3] TICHÝ Oldřich. Z paměti zpravodajce. *Historie a vojenství* č. 4/1990, str. 121-122.
- [4] **Jaromír Smutný** (1892-1964) český politik, v průběhu první světové války utekl z rak.-uherské armády a stal se legionářem, za první republiky byl řadovým úředníkem na zamíni, později mj. zastával funkci konzula v Istanbulu. Za druhé sv. války se vypracoval na Benešova hlavního asistenta, po jejím skončení se stal kancléřem prezidenta republiky. Smutný tak byl u všech událostí, které Beneš prožil, včetně tzv. únorové krize vlády a následného komunistického převratu. Když Beneš 2. 6. 1948 ze své funkce odstoupil, Smutný ještě několik měsíců sloužil Klementu Gottwaldovi. Později jej komunisté zbavili místa a pravděpodobně by byl zatčen, kdyby včas neodešel do exilu. Stal se spoluzakladatelem Ústavu dr. Edvarda Beneše se sídlem v Londýně. *Wikipedie, otevřená encyklopedie.htm*.
- [5] *Dokumenty z historie československé politiky 1939-1943*. K vydání připravila L. Othálová a M. Červinková, ČSAV, Praha 1966, sv. I. Dokument č. 84 ze dne 17. dubna 1940, str. 104-105.

- [6] ŠOLC (1994), str. 45.
- [7] Archiv Ministerstva vnitra (dále jen AMV), f. 302-37-1.
- [8] FÁREK František. *Stopy mizí v archivu*. Praha: Vyšehrad 1975.
- [9] BENEŠ Edvard. *Od Mnichova k nové válce a k novému vítězství*. Praha: Orbis, 1947, str. 200.
- [10] ŠOLC (1994), str. 229, 230.
- [11] Vojenský ústřední archiv-Vojenský historický archiv (dále jen VÚA-VHA), f. MNO, IV. Odbor, 1947. sign. 23//3/415/3.
- [12] VÚA-VHA, f. VKPR, 1947, čj. 708/dův.
- [13] VÚA-VHA, f. KV MNO, 1946, sign. Km 8/46/1a.
- [14] VÚA-VHA, f. VKPR, 1947, čj. 708/dův.
- [15] ŠOLC (1994), str. 230, 231.
- [16] **Charles Katek** za války působil u čs. exilové vlády v Londýně, po válce jako vojenský atašé na americkém velvyslanectví v Praze, avšak už 18. března 1948 byl z Československa vypovězen jako nežádoucí osoba. Pod jeho vedením pak byla v Německu zřízena Special Service Company 947, v jejímž štábu působili mj. gen. F. Moravec, plk. gšt. J. Kašpar-Pátý, mjr. v zál. Antonín Bartoš (za války velitel operace Clay).
- [17] ŠOLC (1994), str. 240, 241, autor cituje dle AFMV H-664/I-/369, osobní svazek gen. Moravce, zpráva z r. 1953, akce Generál, podsvazek č. 5 a 6.
- [18] F. Moravec během vojenské služby dle kvalifikační listiny obdržel následující vyznamenání: Československý válečný kříž 1918, Československá pamětní medaile, československá medaile Vítězství, Madaglia de la Unita di Italia, Madaglia de la Fatiche di Guerra, Spomenica za rat oslobodjenja i ujedinjenja 1914-1918, Ordén svajatoj Anny III. stepeni s mečami, Československý válečný kříž 1939, československá vojenská medaile Za zásluhy I. stupně, Československá pamětní medaile se štítkem F-VB, Polonia Restituta-Commandeur, Řád britské říše, třída komandér (Order of the British Empire-Commander), The 1939-1945 Star, Defence Medal, Orden Jugoslovenske krune III. reda, americkou Záslužnou legii (Legion of Merit).
- [19] VÚA-VHA, 20-20-1.